

Byla C-282/20**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2020 m. birželio 26 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Spetsializiran nakazatelen sad (Bulgarija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2020 m. birželio 22 d.

Byloje dalyvaujanti šalis:

Spetsializirana prokuratura

Kaltinamasis:

ZX

Pagrindinės bylos dalykas

Procesas pradėtas pagal *Nakazatelno protsesualen kodeks* (Baudžiamojo proceso kodeksas, Bulgarija; toliau – NPK) 485 ir paskesnius straipsnius.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas nagrinėdamas kaltinimą pagrindinėje byloje konstatavo, jog kaltinimas turi trūkumų dėl neaiškumo ir neišsamumo. Pagal nacionalinės teisės aktus nenumatyta galimybės juos pašalinti. Todėl kyla klausimas, ar šiuos dėl neaiškumo ir neišsamumo atsiradusius trūkumus vis tiek reikia pašalinti ir, jei reikia, kaip.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Prašymas teikiamas pagal SESV 267 straipsnio pirmos pastraipos b punktą.

Prejudiciniai klausimai

Ar nacionalinės teisės nuostata, konkrečiai Bulgarijos Respublikos *Nakazatelen protsesualen kodeks* (Baudžiamojo proceso kodeksas) 248 straipsnio 3 dalis, kurioje nenumatyta proceso teisės normos, pagal kurią, pasibaigus pirmajam teismo posėdžiui baudžiamajame procese (parengiamasis posėdis), būtų galima pašalinti dėl neaiškumo ir neišsamumo atsiradusius kaltinamojo akto turinio trūkumus, dėl kurių pažeidžiama kaltinamojo teisė į informaciją apie kaltinimą, suderinama su Direktyvos 2012/13 6 straipsnio 3 dalimi ir Chartijos 47 straipsniu?

Jei į šį klausimą būtų atsakyta neigiamai: ar nacionalinės teisės nuostatų dėl kaltinimo pakeitimo aiškinimas, pagal kurį prokurorui teismo posėdyje leidžiama pašalinti šiuos dėl neaiškumo ir neišsamumo atsiradusius kaltinamojo akto turinio trūkumus taip, kad būtų faktiškai ir veiksmingai atsižvelgiama į kaltinamojo teisę sužinoti kaltinimą, atitiktų pirmiau nurodytas nuostatas ir Chartijos 47 straipsnį, o gal šias pirmiau nurodytas nuostatas atitiktų tai, kad būtų netaikomas nacionalinės teisės aktuose nustatytas draudimas nutraukti teismo procesą ir grąžinti bylą prokurorui, kad jis parengtų naują kaltinamąjį aktą?

Sąjungos teisės nuostatos ir Teisingumo Teismo jurisprudencija

2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese (OL L 142, 2012, p. 1) 6 straipsnio 3 dalis

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis

2018 m. birželio 5 d. Sprendimas *Kolev ir kt.*, C-612/15, ECLI:EU:C:2018:392

2020 m. gegužės 14 d. Sprendimas *UY*, C-615/18, ECLI:EU:C:2020:376

2020 m. vasario 12 d. Sprendimas *Kolev ir kt.*, C-704/18, ECLI:EU:C:2020:92

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Nakazatelen kodeks (Baudžiamasis kodeksas, Bulgarija; toliau – NK) 244 straipsnio 2 dalis, aiškinama kartu su 1 dalimi, ir 243 straipsnis

Nakazatelen-protsesualen kodeks (Baudžiamojo proceso kodeksas; toliau – NPK) 246 straipsnio 2 ir 3 dalys, 248 straipsnio 5 dalies 1 punktas, aiškinamas kartu su 1 dalies 3 punktu, 249 straipsnio 2 dalis ir 4 dalies 1 punktas, 287 straipsnis, 288 straipsnis, 335 straipsnio 1 dalies 1 punktas ir 351 straipsnio 2 dalis

Faktinių aplinkybių ir proceso santrauka

- 1 *Spetsializirana prokuratura* (Specializuota prokuratūra, Bulgarija) pagal NK 244 straipsnio 2 dalį, aiškinamą kartu su 1 dalimi, ZX pareiškė kaltinimą 2015 m. liepos 19 d. iki 1.30 val. disponavus netikrais pinigais nacionaline ir užsienio valiuta, t. y. 88 banknotais po 200 EUR, ir žinojus, kad jie padirbti.
- 2 Parengiamajame posėdyje buvo aiškiai aptartas kaltinamojo akto tvarkingumo klausimas; gynėjas abejonių dėl jo neišreiškė. Teismas konstatavo, jog kaltinamasis aktas yra formaliai teisėtas.
- 3 Teismas, surinkęs visus įrodymus ir nagrinėdamas byloje dalyvaujančių šalių apklausos ir nuosprendžio skelbimo sąlygas, konstatavo, jog iš tikrųjų kaltinamasis aktas turi tam tikrų trūkumų dėl neaiškumo ir neišsamumo, kurie nebuvo pastebėti parengiamajame posėdyje.
- 4 Neaiškiai nurodytas 88 padirbtų banknotų disponavimo laikotarpis, nes faktinių aplinkybių dalyje kalbama apie ilgesnį laikotarpį, o baigiamojoje dalyje – tik pusantros valandos.
- 5 Tiek, kiek kaltinimas pareikštas pagal NK 244 straipsnį, nusikalstamos veikos sudėties požymis pagal NK 244 straipsnį yra netikrų pinigų disponavimas „dideliais kiekiais“. Šio požymio buvimą turi nurodyti prokuroras; toks nurodymas yra kaltinamojo akto tvarkingumo sąlyga. Šiuo konkrečiu atveju buvo nurodyta, jog kaltinamasis disponavo 88 banknotais, tačiau nebuvo nurodyta, jog ši aplinkybė reiškia disponavimą „dideliais kiekiais“. Iš to darytina išvada, jog kaltinamasis aktas yra formaliai neteisėtas, nes jame neišsamiai aprašyti teisiniai nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Konkrečiai, nenurodytas vienas nusikalstamos veikos sudėties požymis („dideliais kiekiais“). Tam, kad kaltinamasis aktas būtų formaliai tvarkingas, šis požymis turi būti nurodytas.
- 6 Pagal kaltinamojo akto formuluotą kaltinamasis disponavo „netikrais pinigais“. Vis dėlto NK 244 straipsnio 2 dalies, aiškinamos kartu su 1 dalimi, formuluotėje vartojama sąvoka „padirbti pinigai“; 244 straipsnio 2 ir 1 dalyse niekur nekalbama apie „netikrus pinigus“. Kita vertus, NK 244 straipsnyje kvalifikuojama pagrindinė nusikalstamos veikos sudėtis, nustatyta NK 243 straipsnyje, pagal kurią „pinigų padirbimas“ reiškia „netikrų pinigų gaminimą“ arba „tikrų pinigų klastojimą“. Taigi „netikri pinigai“ yra „padirbtų pinigų“ porūšis. Todėl kaltinamojo akto formuluotėje turi būti pateikiamas ne tik konkretesnis tokių pinigų apibūdinimas „netikri“, bet ir bendresnis – „padirbti“.
- 7 NK 244 straipsnyje nurodyta veika yra NK 243 straipsnyje nurodytos pagrindinės nusikalstamos veikos sudėties variantas. Todėl kai kurie NK 244 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos sudėties požymiai minimi NK 243 straipsnio formuluotėje ir atskirai NK 244 straipsnio formuluotėje nepateikiami. Pirma, tai susiję su veikos dalyko baudžiamumo požymiu „padirbti“ ir „netikri“, nes šių sąvokų apibrėžtys pateiktos NK 243 straipsnyje. Antra, tai susiję su papildomu

veikos dalyko požymiu „<...> nacionaline ir užsienio valiuta“, kuris taip pat nurodytas tik NK 243 straipsnyje.

- 8 Šie nusikalstamos veikos sudėties požymiai pažodžiui nurodyti kaltinamajame akte, tačiau nepateikiama nuoroda į nuostatą, kurioje jie nustatyti, t. y. nenurodyta NK 243 straipsnio 1 dalis.
- 9 Taigi atliekant teisinį kvalifikavimą informacija žodžiais nesutampa su informacija numeriais, nes žodžiais aprašomi NK 243 straipsnio 1 dalyje nustatyti požymiai, tačiau nepateikiama nuoroda į šio straipsnio numerį. Todėl būtina papildyti, kad kaltinimas grindžiamas ne tik NK 244 straipsnio 2 dalimi, aiškinama kartu su 1 dalimi, bet ir NK 244 straipsnio 2 dalimi, aiškinama kartu su 1 dalimi, kuri aiškinama kartu su 243 straipsnio 1 dalimi.
- 10 2020 m. birželio 12 d. teismo posėdyje prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas nurodė šiuos kaltinamojo akto trūkumus. Prokuratūra pareiškė, jog yra pasirengusi juos pašalinti pakeisdama kaltinimą, t. y. patikslindama kaltinamąjį aktą, būtent nurodydama 88 banknotų disponavimo laikotarpį, patikslindama, ar jie yra „didelis kiekis“ ir padirbti pinigai, ir teisinio vertinimo dalyje teisingai nurodydama straipsnių numerius.
- 11 Gynėjas pareiškė, jog sutinka, kad kaltinamasis aktas būtų pakeistas, jei tai yra vienintelė galimybė pašalinti jo trūkumus.
- 12 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas turi nuspręsti, ar galima pašalinti kaltinamojo akto trūkumus prokuroro pareiškimu teismo posėdyje.
- 13 Teismo manymu, šie trūkumai pagal savo pobūdį yra esminiai, nes paveikia teisėtą baudžiamojo proceso eigą. Mat esant tokiems dėl neaiškumo ir neišsamumo atsiradusiems kaltinamojo akto trūkumams teismas negali skelbti nuosprendžio, nes tam tikri nusikalstamos veikos požymiai ir dalys arba jų teisinis vertinimas pirmą kartą būtų nurodyti nuosprendyje. Tai yra neteisėta, nes kaltinamajam turi būti pateikiama informacija apie visus kaltinimo požymius tam, kad jis galėtų gintis, o ne tik tada, kai skelbiamas nuosprendis, kuris gali būti ir apkaltinamasis. Teismas taip pat negali skelbti nuosprendžio, kuriame jis perteiktų neišsamų kaltinamojo akto turinį, nes taip būtų pažeistas teisėtumo principas dėl to, kad šis nuosprendis (nesvarbu, apkaltinamasis ar išteisinamasis) būtų susijęs su veika, kuri turėtų mažiau nusikalstamos veikos sudėties požymių, nei nustatyta teisės aktuose.
- 14 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo manymu, dar parengiamajame posėdyje reikėjo konstatuoti trūkumus, nutraukti teismo procesą ir grąžinti bylą prokurorui, kad šis parengtų naują kaltinamąjį aktą ir taip pašalintų trūkumus. Tačiau to nebuvo padaryta.
- 15 Dėl nacionalinės teisės ypatumų pašalinti kaltinamojo akto trūkumus po parengiamojo posėdžio nebeįmanoma. Todėl kyla klausimas, ar galima taikyti

prokuratūros pasiūlytą procesinę priemonę – pašalinti trūkumus pakeičiant kaltinimą.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 16 Prokuratūra pastabų dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepateikė.
- 17 Gynėjas laikosi nuomonės, jog prašymas priimti prejudicinį sprendimą neturi būti teikiamas, nes procedūrinis pažeidimas neatitaisomas.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų santrauka

- 18 Kaltinamuoju aktu prokuroras kreipiasi į teismą dėl tam tikro kaltinimo, o teismas, juo remdamasis, išnagrinėja bylą ir nusprendžia, ar kaltinamasis kaltas. Kaltinamasis aktas yra tvarkingas ir formaliai teisėtas tik tuomet, kai atitinka tam tikrus NPK nustatytus reikalavimus.
- 19 Kaltinamajame akte būtinai turi būti išsamiai nurodyti visi nusikalstamos veikos sudėties elementai (nusikalstamos veikos sudėties požymiai). Atsižvelgiant į faktines aplinkybes pagrindinėje byloje, kaltinamasis aktas turi atitikti šiuos reikalavimus:
 - turi būti aiškiai ir vienodai nurodytas veikos vykdymo laikotarpis;
 - jei teisės akto formuluotėje nustatyti tam tikri požymiai, dėl kurių visumos veika tampa nusikalstama, kaltinamajame akte turi būti nurodyti visi šie požymiai, nė vienas iš jų negali būti praleidžiamas;
 - jei baudžiamosios teisės nuostatoje nustatyta pagrindinė tam tikros nusikalstamos veikos sudėtis, o paskesnėje baudžiamosios teisės nuostatoje – konkreti tos pačios nusikalstamos veikos sudėtis (t. y. jos konkretus atvejis), kaltinamajame akte turi būti nurodyti visi požymiai, taip pat tie, kurie sudaro pagrindinę nusikalstamos veikos sudėtį, jei jie susiję su konkrečia nusikalstamos veikos sudėtimi;
 - kaltinamajame akte visi nusikalstamos veikos sudėties požymiai turi būti nurodyti žodžiais ir skaičiais, tai reiškia, kad turi būti pateiktas ir jų aprašymas žodžiais, ir teisės nuostatos, kurioje jie nustatyti (straipsnio, dalies, punkto, papunkčio), numeris.
- 20 Iki 2017 m. reformos teismas turėjo teisę bet kuriuo teismo proceso momentu jį nutraukti ir bylą grąžinti prokurorui, kad šis pašalintų kaltinamojo akto turinio trūkumus. Panašią teisę turėjo antrosios ir kasacinės instancijos teismai, pastarieji šia teise naudojosi duodami privalomus nurodymus antrosios instancijos teismams.

- 21 Po 2017 m. reformos šia teise galima naudotis tik pirmosios instancijos teismo parengiamajame posėdyje. Teisės aktuose nenumatyta procedūros, pagal kurią būtų galima tokio pobūdžio trūkumus pašalinti šiam posėdžiui pasibaigus. Visų pirma aiškiai draudžiama grąžinti bylą prokurorui.
- 22 Pirmasis klausimas susijęs su tuo, ar nacionalinės teisės aktuose nustatytas draudimas po parengiamojo posėdžio nagrinėti suteiktos informacijos apie kaltinimą trūkumus ir su tuo susijęs galimybės šiuos trūkumus pašalinti nebuvimas suderinami su direktyvos 6 straipsnio 3 dalimi, pagal kurią reikalinga nacionalinės teisės norma, užtikrinanti, kad būtų suteikta „išsami informacija apie kaltinimą“, t. y. aiški, visapusiška ir nuosekli informacija apie kaltinimą.
- 23 Pagal nacionalinės teisės aktus suteikiama galimybė ginčyti ir nagrinėti informacijos apie kaltinimą kokybę, tačiau tik parengiamajame posėdyje. Klausimas susijęs su tuo, ar apribojimas parengiamuoju posėdžiu suderinamas su direktyvos 6 straipsnio 3 dalimi, ar ši nuostata aiškintina taip, kad ji turi būti taikoma ir po parengiamojo posėdžio, visų pirma paskesniuose teismo posėdžiuose, kai jau surinkti įrodymai, bet teismas dar nepriėmęs galutinio sprendimo byloje.
- 24 Kitaip tariant: ar direktyvos 6 straipsnio 3 dalis aiškintina taip, jog tokiu atveju, kai teisė į informaciją nebuvo įgyvendinta iki parengiamojo posėdžio ir šis trūkumas nebuvo pašalintas parengiamajame posėdyje, ši teisė po parengiamojo posėdžio nebeturi būti įgyvendinama?
- 25 Antrasis klausimas teikiamas tik tam atvejui, jei Europos Sąjungos Teisingumo Teismas padarytų išvadą, jog pagal Sąjungos teisę draudžiama nacionalinės teisės norma, kurioje nenumatyta procesinės priemonės su kaltinamojo teise į informaciją apie kaltinimą susijusiam procedūriniam pažeidimui – po parengiamojo posėdžio – atitaisyti.
- 26 Dėl to reikalingas Sąjungos teisę atitinkantis nacionalinės teisės aktų aiškinimas, kad galiausiai būtų užtikrinamos būtinosios teisės į gynybą. Nors direktyvos 6 straipsnio 3 dalis taikoma tiesiogiai, reikalinga nacionalinės proceso teisės norma, kuria būtų išreiškiamas šis tiesioginis taikymas (2020 m. gegužės 14 d. Teisingumo Teismo sprendimo *UY, C-615/18*, ECLI:EU:C:2020:376, 69, 72, 73 ir 75 punktai).
- 27 Galimi du šios proceso teisės normos aspektai.
- 28 Pirmasis aspektas būtų tai, kad bylą nagrinėjantis teismas teismo posėdyje atliktų procesinius veiksmus, kuriais būtų atitaisomas procedūrinis pažeidimas ir visapusiškai užtikrinama kaltinamojo teisė į informaciją apie kaltinimą. Tai būtų galima padaryti taikant nacionalinės teisės normas dėl aiškinimo esant teisinėms spragoms – šiuo atveju, nesant teisės normos dėl tokio pobūdžio procedūrinių pažeidimų atitaisymo po parengiamojo posėdžio, reikėtų analogiškai taikyti kaltinimo pakeitimo institutą. Konkrečiai teismas imtųsi tokių veiksmų: suteiktų prokurorui galimybę padaryti atitinkamus turinio pakeitimus siekiant pašalinti dėl

neaiškumo ir neišsamumo atsiradusius kaltinamojo akto trūkumus, paskui apie šiuos pakeitimus informuotų gynėją ir suteiktų jam galimybę pateikti su tuo susijusius prašymus, įskaitant prašymus surinkti naujus įrodymus.

- 29 Kaltinimo pakeitimas yra kai kurių kaltinimo parametrų pakeitimo teismo posėdyje priemonė. Tai daroma prieš tai nenutraukus teismo proceso ir negražinus bylos prokurorui, kad šis padarytų pakeitimus ir paskui iš naujo prasidėtų teismo proceso etapas. Pakeisti kaltinimą leidžiama tiek tada, kai paaiškėja naujų aplinkybių, dėl kurių pakeitimas tampa būtinas, tiek tada, kai tokių aplinkybių nepaaiškėja, tačiau prokuroras formuluodamas kaltinamąjį aktą padaro klaidą. Pakeitus kaltinimą suteikiamos tam tikros garantijos gynėjams, konkrečiau, gynėjo prašymu turi būti sustabdomas bylos nagrinėjimas, kad jis galėtų susipažinti su pakeistu kaltinimu ir atitinkamai pasiruošti; kai kuriais atvejais iki to laiko duoti kaltinamojo parodymai netenka teisinio poveikio ir jis gali duoti kitus parodymus; jurisprudencijoje pripažinta gynėjų teisė teikti prašymus surinkti naujus įrodymus dėl pakeitimų. Kita vertus, iki šiol nacionalinėje jurisprudencijoje kaltinimai nebuvo keičiami tam, kad būtų ištaisytos procesinės kaltinamojo akto klaidos. Dabar, kai nustatytas aiškus draudimas nutraukti teismo procesą ir grąžinti bylą prokurorui, yra galimybė taikyti naują, platesnį nuostatos dėl kaltinimo pakeitimo aiškinimą, pagal kurį būtų apimami ir atvejai, kai kaltinamajame akte yra tam tikrų procesinių klaidų, įskaitant tai, kad neaiškus veikos laikotarpis ir teisinio vertinimo dalyje neišsamiai nurodyti kaltinimo požymiai ir atitinkamos nuostatos.
- 30 Šio aiškinimo pagrindas yra visuotinai pripažintas aiškinimo principas darant „juo labiau“ išvadą. Jei leidžiama nurodyti visiškai kitą veikos vykdymo laikotarpį, tai juo labiau turėtų būti leidžiama sukongretinti jau nurodytą laikotarpį. Jei leidžiama teisinį vertinimą pakeisti taip reikšmingai, kad kaltinimas pareiškiamas dėl visai kitos ir (arba) sunkesnės nusikalstamos veikos, tai juo labiau turėtų būti leidžiama teisinį vertinimą pakeisti nežymiai – pašalinti dėl neišsamumo atsiradusį trūkumą ir įtraukti trūkstamus elementus.
- 31 Antrasis aspektas būtų tai, kad turėtų būti remiamasi ankstesne, iki 2017 m. reformos buvusia teisine padėtimi, kuri aiškiai ir keliskart draudžiama dabartinės versijos NPK, t. y. turėtų būti nutraukiamas teismo procesas, byla grąžinama prokurorui, kad jis parengtų naują kaltinamąjį aktą, paskui iš naujo pradėdamas teismo procesą ir dar kartą apklausiami visi liudytojai. Kad galėtų tai padaryti, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas turėtų netaikyti pirmiau nurodytų nacionalinės teisės aktuose nustatytų draudimų ir atkurti ankstesnę, iki 2017 m. buvusią teisinę padėtį.
- 32 Antruoju prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar pirmasis, antrasis arba abu teisiniai sprendimai būtų suderinami su Sąjungos teise.
- 33 Abiem klausimais reikšmingos Chartijos 48 straipsnio 1 ir 2 dalys dėl veiksmingos teisinės gynybos ir teisingo bylos nagrinėjimo užtikrinimo. Dėl pirmojo klausimo: jei kaltinamajam pareiškiamas neišsamus kaltinimas ir teismas

neturi teisės pašalinti šį trūkumą, kyla rizika, kad kaltinamasis bus nuteistas arba pagal neišsamų kaltinimą (t. y. už veiką, kuri neatitinka teisės aktuose nustatytą nusikalstamos veikos reikalavimų), arba už faktinę nusikalstamą veiką, kurios sudėties požymius jis pirmą kartą sužinos iš nuosprendžio. Pirmuoju atveju neįvykdomas nusikalstamos veikos sudėties teisėtumo reikalavimas, antruoju atveju – informavimo apie visus kaltinimo elementus reikalavimas, o tai yra aplinkybė, dėl kurios bylos nagrinėjimas nelaikomas teisingu.

- 34 Atsakant į antrąjį klausimą reikia įvertinti, kuris iš dviejų galimų procesinių sprendimų, kuriais būtų galima pašalinti dėl neaiškumo ir neišsamumo atsiradusius kaltinamojo akto trūkumus, labiausiai atitinka veiksmingos teisinės gynybos ir teisingo bylos nagrinėjimo principus.
- 35 Antruoju klausimu reikšminga Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa dėl bylos išnagrinėjimo per kuo trumpesnę laiką. Jei Teisingumo Teismas konstatuotų, jog nacionalinės teisės aktuose nustatytas draudimas po parengiamojo posėdžio grąžinti bylą prokurorui negali būti taikomas, byla turėtų būti grąžinama ir visi įrodymai neišvengiamai būtų renkami iš naujo, taigi baudžiamasis procesas nederamai ir nepagrįstai užsitęstų. Jei Teisingumo Teismas pritartų analogiškam NPK 287 straipsnio (kaltinimo pakeitimas) taikymui ir šiam institutui kaip procesinei dėl neaiškumo ir neišsamumo atsiradusių kaltinamojo akto trūkumų pašalinimo priemonei, šiuos trūkumus būtų galima pašalinti neprireikus grąžinti bylos ir iš naujo rinkti visų įrodymų. Tik gynėjui pateikus atitinkamą prašymą būtų galima rinkti papildomus įrodymus.